

Varför löntagarfonder?

Löntagarfonder eller andra system av vinstandelar för löntagarna är ett nygammalt tema i svensk och europeisk politik med rötter tillbaka till bl a utopisk socialism och socialliberalt reformtänkande. Socialdemokraterna och fackföreningsrörelsens ledning i Sverige visade sig länge skäligen kall-sinniga inför de propåer i frågan som duggat allt tätare under efterkrigs-tiden bl a under intryck av förslag och försök i andra västeuropeiska länder. Inom fackföreningsrörelsen aktualiserades fondförslagen kanske främst som ett komplement till den solidariska lönepolitiken som befarades medföra stegrade vinster och en oskälig förmögenhetstillväxt för aktieägarna i de expansiva företagen.

1971 års LO-kongress gav Landssekretariatet i uppdrag att utreda fond-frågan. Det förslag som i början av hösten 1975 presenterades av utred-ningsmannen, Rudolf Meidner, har om inte annat lyckats skapa intresse och dramatik kring de fondfrågor som tidigare betraktats som både svår-smälta och politiskt svårsålda. Utredningsförslaget är avsett att medföra en långsam socialisering eller rättare sagt kollektivisering av merparten av industrikapitalet genom att vinstandelar i form av riktade aktieemissioner varje år överförs från alla större företag till en central fackföreningsadmi-nistrerad sk utjämningsfond.

Meidner har med sin utredning besvarat frågan hur han tycker fackför- eningsstyrda löntagarfonder eller vinstandelssystem ska konstrueras om vi alls ska ha dem. Det har däremot av naturliga skäl inte ingått i hans uppdrag att pröva vilka alternativa och eventuellt bättre medel att nå de uppställda målen som kan finnas i den ekonomiska politikens allmänna medelsarsenal. För att ta ställning till fondförslagen räcker det uppenbar- ligen inte att konstatera att syftet är gott — om man nu har den värderingen. Man måste också söka analysera förslagets konsekvenser i olika avseenden för att kunna avgöra om det är ett bra och effektivt sätt att nå dessa syften jämfört med tillgängliga alternativ. Uppsatserna i detta temanummer av Ekonomisk Debatt är avsedda att bidra till ett sådant breddat besluts- och debattunderlag.

Syftena med Meidners fondförslag kan, om jag förstått hans utredning rätt, sammanfattas i två huvudmål: "förmögenhetsutjämning" och "ökad löntagarmakt i företagen". I debatten kring löntagarfonder har dock även ett annat samhällsmål, nämligen "tryggad kapitalförsörjning" spelat en icke oväsentlig roll.

Förmögenhetsutjämning

Ett av syftena med löntagarfondförslaget är att motverka förmögenhets- koncentrationen i aktieägandet och ge alla löntagare "del av" förmögen-

hetstillväxten inom de expansiva företagen genom en successiv kollektivisering av aktiestocken. Är detta ett betydelsefullt och effektivt sätt att åstadkomma utjämning i förmögenhetshänseende?

Önskar man en jämnare fördelning av inkomster och standard, har man uppenbarligen också anledning att eftersträva en förmögenhetsutjämning. Förmögenhet eller disponibla kapitaltillgångar kan ju direkt påverka ägarens ekonomiska standard dels genom att ge framtida *avkastning* i form av pengar eller nyttigheter, dels också genom att öka ägarens *likviditet* och därmed hans valfrihet, trygghet och oberoende inför framtida konsumtions- och arbetsmarknadsval.

En rättvise- och välfärdsmotiverad förmögenhetspolitik kan därför tänkas inriktad på flera olika sätt. Den kan söka åstadkomma en jämnare fördelning av möjligheterna att få god realavkastning på enskilt sparande. Den just nu mest iögonfallande orättvisan i detta avseende gäller naturligtvis inflationsvinsterna. Ägarna till fastigheter och annat realkapital kan inte bara undgå inflationsförluster utan också via negativa realräntor och leverage-effekter av belåningen göra stora vinster på långivarnas bekostnad. Aktuella reformer kan här gälla olika typer av värdesäkra sparformer och lånekontrakt respektive vidgade reella möjligheter för vanliga inkomsttagare att via aktiefonder m m bli delägare i realkapital.

Förmögenhetspolitiken kan för det andra inriktas på en direkt utjämning av den realiserade förmögenhetsavkastningen. Främst sker detta — ehuru fortfarande endast i mycket begränsad utsträckning — genom beskattning av kapitalinkomster och kapitalvinster. För att ge en uppfattning om den relativa storleksordningen av dessa problem, kan man notera att värdet av de årliga obeskattade kapitalvinsterna inom bostadssektorn under det senaste decenniet torde ha varit väsentligt större än det totala årliga avkastningsvärdet på den svenska aktiestocken. Den annonserade skärpningen av realisationsvinstbeskattningen är ett försök att använda denna väg för "förmögenhetsutjämning".

En tredje form för "förmögenhetspolitik" kan vara att söka rättvist fördela och sprida de stora fördelar som följer av tillgång till likvida medel. Detta kan bli så som ett komplement till de trygghetsgarantier socialförsäkringarna ger. En ambition kan till exempel vara att utforma kreditsystemet och kreditransoneringen så att kredit för personliga behov inte blir förbehållet de besuttna i samhället. Som exempel på denna ambitionsinriktning kan nämnas den numera ofta diskuterade tanken på en viss garanterad individuell kredit eller ett subventionsbelopp som vid valfri tidpunkt under livstiden kan användas för till exempel studier — eller semester.

ners förslag inte speciellt ambitiöst. Genom att kollektivisera en viss typ av förmögenhetstillgångar kan man kanhända något minska avunden i samhället men inte i övrigt tillgodose några av de ovan nämnda rättvisemålen.

Det är dessutom en mycket liten del av det totala förmögenhetsinnehavet som berörs av Meidners förslag. Exakt hur stor del det är fråga om beror på vad man menar med "förmögenhet" eller "tillgångar". Avser man *real tillgångar* i allmän mening, dvs värdet av tillgängliga produktionsfaktorer, mark, realkapital och arbetskraft — "humankapital" — rör det sig om mycket stora förmögenhetstal. Genom att humankapitalet tas med blir då inte heller koncentrationen av privata förmögenheter speciellt iögonfallande. Detta gäller även om man enligt vanlig praxis definierar bort sådana realtillgångar som inte direkt deltar i den civila produktion, vars omfattning kan mätas i kronor och ören — t ex försvarskapital, vägar, naturreservat m m.

Man kan istället utgå från det snävare begreppet *finansiella tillgångar* — fordringar, försäkringar och ägarbevis av typ lagfarter och aktier. Detta är tillgångar som innebär rättsligt reglerad rätt till framtida intäkter — lånebetalningar, förfallna försäkringar, köpeskillingar, vinster etc. Även om man lägger på det ytterligare kravet att tillgångarna också skall vara i någon mån *likvida* — möjliga att sälja eller belåna — och därmed bortser från t ex socialförsäkringar, så visar sig aktieinnehavet svara för endast några få procent av hushållens privata förmögenheter. En mera ingående och statistiskt exemplifierad behandling av dessa förhållanden ges i det första, fördelningspolitiska, avsnittet i *Villy Bergströms* inledande uppsats.

De direkta fördelningseffekterna av fondförslaget karakteriserar Meidner själv som "en tämligen abstrakt företeelse". Gamla aktieägare lär väl tycka att konsekvenserna är allt annat än abstrakta men ur allmän fördelningspolitisk synpunkt har man anledning dela Meidners blygsamma skattning.

Därmed inte sagt att man delar uppfattningen att kapitalförvaltning och speciellt aktieäggande är av väsentligt intresse endast för ett fåtal löntagare. Den genomsnittliga svenska löntagaren kan troligen sägas ägna en mycket stor del av sin produktiva tid — i en framtid kanske huvuddelen — åt skilda former av kapitalförvaltning, dvs omvårdnaden av kapitaltillgångar av typ permanentbostad och/eller sommarställen, bil och/eller båt etc. Dessa kapitalförvaltningstjänster representerar stora värden, inte bara för dem som gör dem utan för samhället som helhet. Vad speciellt gäller aktieägandet tycks det allmänna intresset för denna typ av sparande och fritidsysselsättning vara i kraftigt stigande. Enligt en nyligen redovisad Sifoundersökning finns redan en million aktieägare och lika många till som är

allvarligt intresserade av att bli det. I dessa grupper ingår bl a var fjärde socialdemokratisk väljare. Även om hänsyn tas till tolknings- och skattningssvårigheter i dessa undersökningar torde det vara klart att en mycket kraftig ökning av intresse och faktisk spridning skett sedan koncentrationsutredningens granskning, dvs under det senaste decenniet.

En viktig utgångspunkt för Meidners argumentation och för bl a hans avvisande av individuella vinstandelssystem är att löntagarna genom flertalets låga sparbenägenhet aldrig kan väntas frivilligt "spara sig till" ett dominerande inflytande över aktiestocken. Han kan här söka stöd för sina antaganden, inte bara i empiriskt belagda erfarenheter utan också i den fackekonomiska teoridiskussionen. I den doktrinhistoriska bakgrund till fondförslaget som *Näslund—Sellstedt* ger i sin uppsats refereras bl a den nationalekonomiska teoridiskussion som under de senaste tjugo åren ägnats frågan om arbetarna någonsin kan väntas "spara sig till" makten över produktionsmedlen. En intuitivt naturlig slutsats har varit att vid full sysselsättning kommer detta att vara avhängigt bl a om löntagarnas frivilliga sparande är tillräckligt för att ensamt svara för samhällets nödvändiga kapitalinvesteringar. Det kan emellertid vara missvisande att i alltför hög grad dra politiska slutsatser från historiska erfarenheter. Vi observerar just nu drastiska förskjutningar både i allmänt sparbeteende och ifråga om aktieintresse. Båda kan också påverkas genom den förda politiken. Det kanske är för tidigt att utesluta möjligheten av att vi alla kan bli privatkapitalister.

Om man, som här gjorts, ifrågasätter värdet och vikten av de direkta fördelningspolitiska effekterna av Meidners förslag kan man därmed givetvis inte utesluta — bara tills vidare bortse ifrån — de fördelningskonsekvenser som kan uppkomma indirekt via de ökade kollektiva maktresurser utjämningsfonden ger. De frågorna sammanhänger främst med det andra syftet.

Ökad löntagarmakt

Huvudsyftet med Meidners förslag är uppenbarligen inte omfördelning av standard och inkomster utan omfördelning av makt — ökad löntagarmakt. I debatten kring fondförslaget har man, förvirrande nog, samtidigt utnyttjat åtminstone två helt skilda tolkningar av målet "ökad löntagarmakt".

Enligt den första tolkningen avses med "ökad löntagarmakt" helt enkelt ökad makt åt löntagarkollektivet, som i sin tur är nästan detsamma som alla skattebetalare eller hela samhället. Fondförslaget får utifrån denna tolkning bedömas som ett alternativt sätt att kollektivisera eller socialisera

produktionsmedlen, att jämföras t ex med ett direkt förstatligande lagstiftningsvägen eller med ett successivt övertagande via aktieköp från AP-fonder eller Statsföretag.

Enligt det andra synsättet innebär ökad löntagarmakt främst en förändring för den enskilde löntagaren som får större möjligheter att direkt på arbetsplatsen påverka hur och till vad hans arbetsinsats skall användas. Fondförslagen skall då främst bedömas och utvärderas som led i den pågående utveckling mot medinflytande där lagstiftningsarbetet ifråga om anställningskontrakt, styrelsrepresentation och förhandlingsrätt utgör aktuella milstolpar. Frågan ur detta perspektiv blir då närmast om kollektivisering av aktieägandet medger framsteg i detta avseende som inte kan bättre och billigare nås på andra sätt.

Naturligtvis finns det visst samband mellan dessa två typer av "löntagarmakt". Men hur det sambandet ser ut är långt ifrån klart. En löntagare känner sig inte automatiskt mera självständig och medbestämmande därför att han jobbar för NJA och inte för Grängesbolaget.

För båda tolkningarna kvarstår huvudfrågan om Meidners förslag är ett bra och effektivt sätt att uppnå dessa mål. Vad är en bra ägare och vad är det för bra med att vara ägare?

Ägarrollen

Beroende av politisk uppfattning framställs ofta i vulgärdiskussionen den privatkapitalistiska ägaren som en relativt passiv exploatör av andras arbete respektive som politiskt, och stundom även ekonomiskt, exploaterad drivfjäder i samhällsekonomin. Det finns också en naturlig tendens att blanda samman den makt själva ägandet ger och den som följer av ekonomiskt kunnande och företagsledarkompetens. Det är naturligt eftersom ägandet kan ge inträdesbiljett till erfarenheterna och delvis styr urvalet av företagsledning. Det finns dock andra sätt att skaffa sig kompetens och påverka ledningsurvalet, t ex genom lagstadgat medinflytande kombinerat med tillräckliga utbildnings- och utredningsinsatser. För bedömningen av det meidnerska förslaget vars kärnpunkt gäller kollektivisering av aktieägandet, är det hur som helst viktigt att söka renodla ägarrollen, dvs diskutera vad den kan användas till och, framför allt, vad den bör användas till, vare sig ägaren är Wallenberg eller LO.

Ägarna av produktionskapitalet antas ju framför allt svara för att kapitalet används så effektivt som möjligt, dvs där det är samhällsekonomiskt mest lönsamt med hänsyn till givna marknadsbetingelser och till det politiskt beslutade regelsystemet. På motsvarande sätt antas markägarna svara för att marken utnyttjas på mest lönsamma sätt, medan ansvaret för

en effektiv fördelning och användning av arbetskraften delas mellan de enskilda arbetstagarna, deras organisationer och skilda offentliga myndigheter.

Vad som är mest lönsamt får man i en decentraliserad ekonomi reda på genom priserna, i den mån dessa rätt avspeglar såväl konsumentvärderingar som alternativa produktionsmöjligheter på andra håll i ekonomin, och genom vinstutvecklingen som utgör ett approximativt sammanfattningsmått på hur pass väl resurserna utnyttjas i företaget jämfört med i annan produktion. Att priser och vinster på faktiska marknader kan behöva korrigeras för brister och missvisningar ifråga om samhällsekonomisk lönsamhet ändrar inte dessa grundvillkor för en decentraliserad ekonomi.

Genom att låta ägarnas ersättning vara direkt vinstberoende och icke reglerad genom sådana fasta kontrakt som normalt gäller för markägare, arbetstagare och långivare har man givit dem incitament att primärt företräda lönsamhetskriterierna i de investerings- och etableringsbeslut som avgör resursfördelningen mellan olika verksamheter, företag, branscher och regioner. Den strikta lönsamhetsbedömningen får sedan i förhandlingsspelet kring det enskilda beslutet eller företaget matchas och avvägas mot andra samhällsmål eller lokala intressen. Att lönsamhetsbedömningen knutits till kapitalägandet är naturligt eftersom inte t ex arbetstagare och markägare normalt kan acceptera sådana ersättningsvillkor eller har möjlighet att initiera den typ av resursomflyttningar som kan krävas utifrån ett samordnat lönsamhetsperspektiv. En ingående diskussion av ägarnas allokeringfunktion utifrån ett mera strikt kontraktsteoretiskt synsätt presenteras av *Ingemar Ståhl* i hans uppsats.

För att kapitalägandet skall kunna fullfölja denna allokeringfunktion måste det vara organiserat på ett ändamålsenligt sätt. Det måste framför allt vara så organiserat att lönsamhetssynpunkterna vid beslut om investeringar och resursomflyttning blir aktivt och energiskt företrädda gentemot företagsledning, anställda och andra intressegrupper och så att riskbedömningar och marknadsvärderingar i så hög grad som möjligt är sakligt baserade och återger relevanta riskattityder och värderingar i befolkningen.

Detta kräver, förutom ett tillräckligt samordnat inflytande i företagen, också att ägarna är relativt obundna både uppåt, i förhållande till för lönsamhetsbedömningen ovidkommande politiska hänsyn, och nedåt, i förhållande till lokala intressenter och enskilda företag.

De måste också ha incitament att aktivt ingripa och driva lönsamhetssynpunkterna, att ta risker, och att återspegla medborgarnas riskattityder så rättvisande som möjligt.

Hur pass väl nuvarande aktiebörser och privata kapitalägare svarar

mot dessa önskemål är en fråga för sig. Den här aktuella frågan är hur pass effektiva de föreslagna fonderna kan väntas vara i detta avseende jämfört med alternativa sätt att nå ökad löntagarmakt.

Löntagarfonden som socialiseringsinstrument

Om löntagarmakt tolkas som samhällsmakt gäller det att bedöma hur pass väl den föreslagna fackligt administrerade centrala utjämningsfonden kan väntas fylla ägarrollen och dess allokeringssuppgifter jämfört med andra mera "konventionella" offentliga organ för kapitalallokering av typ kapitalfonder eller statliga företagskoncerner.

Det är för det första allt annat än klart vilka fördelar som vinnas genom att låta de fackliga organisationerna ta ansvaret. I konsekvensens namn kanske på sikt även fjärde AP-fonden och Statsföretag skall överföras till de fackliga organisationerna. Det kan uppenbarligen komma att fordras orimliga mått både av organisatorisk styrka och anlag för personlighetsklyvning för att den fackföreningstillsatta fondstyrelsen tillräckligt klart och med tillräcklig kraft skall förmå hävda de samhällsekonomiska lönsamhetskraven i aktuella situationer av målkonflikt.

Genom att vinstavsättningarna enligt förslaget antas bli använda för att underbygga självfinansieringen och utjämningsfonden inte väntas vara aktiv på aktiemarknaden som säljare och köpare har man avhänt sig väsentliga möjligheter både att påverka kapitalfördelningen och att reagera på ekonomiska effektivitetsbrister.

Genom en långtgående centralisering och på sikt monopolisering av näringslivets försörjning med egenkapital till utjämningsfonden finns det risk både för att incitamenten för att aktivt och snabbt reagera vid effektivitetsproblem och lönsamhetsförändringar urholkas och överlagras av byråkratiska och politiska hänsyn. Liksom i alla tillräckligt stora organisationer kan samtidigt riskbedömningar lätt tendera att mera avse politiska och administrativa risker och avspeglar en professionell riskaversion än att återge en samhällsvärdering av sannolikheterna för alternativa lönsamhetsutfall.

I *Daniel Tarschys'* uppsats, som diskuterar löntagarfonderna utifrån perspektivet av aktuella organisatoriska och maktstrukturella utvecklingstrender i det svenska samhället, behandlas bl a just de integrationstendenser inom branscher och samhällssektorer som tar sig uttryck i en successiv sammansmältning av funktioner och en tilltagande "politisering" av ekonomiska beslut.

Det är sammanfattningsvis svårt att se att utjämningsfonden och tillhörande organisationselement i Meidners förslag underlättar lösandet av de kapitalallokerings- och koncernledningsproblem som vi redan brottas med

både inom offentlig och privat sektor eller att den erbjuder några klara fördelar framför andra alternativa former av kapitalsocialisering.

Löntagarfonder som instrument för medinflytande

Det är oklart på vad sätt Meidners fondförslag tänkes förbättra utgångsläget för det ökade direkta löntagarinflytandet på arbetsplatserna. En sak är att möjligen offentligt ägda företag helt allmänt skapar bättre förhållingsklimat, men i så fall återgår man till den tidigare frågan om utjämningsfonden är bästa möjliga socialiseringsform. Att t ex styrelseledamöter delvis utses på förslag av de lokala fackföreningarna låter sig lika väl göras med staten som ägare som med LO och TCO.

En helt annan fråga är om en för den enskilda arbetstagaren fullt tillfredsställande grad och upplevelse av medinflytande på sikt endast kan nås genom att låta löntagarna helt överta ägaransvaret för det företag eller den lokala verksamhet de deltar i. Är fördelarna för den enskilde löntagaren av detta tillräckligt stora för att uppväga de sannolika allokeringsmässiga och eventuellt även sysselsättningsmässiga problem en sådan lokal bindning av ägarfunktionen kan medföra? Man kommer här in på de frågor om möjliga förändringar av beteende, arbets- och utbildningsincitament, i löntagarstyrda företag som behandlas i *Bo Söderstens* uppsats. Bedömningen är svår inte bara därför att problemen till stor del ligger utanför ekonomernas eget revir utan också därför att vi fortfarande har så litet erfarenhetsmaterial att utgå från. Vad som är klart är att diskussionen här rör sig om ett kraftigt decentraliserat ägaransvar, som därmed ligger ganska långt från det meidnerska förslaget.

Tryggad kapitalförsörjning

I den politiskt tyngsta motionen bakom det meidnerska utredningsuppdraget, med Metallindustriarbetareförbundet som motionär, angavs som ledmotiv önskemålet om att åstadkomma ökade kapitalresurser för industriinvesteringar utan att detta samtidigt bidrar till ökad privat förmögenhets- och maktkoncentration. Kapitalförsörjningsmotivet spelar dock ingen roll för argumentationen bakom det meidnerska förslaget, som tvärtom sägs vara "tillväxtneutralt" i den meningen att det ej påverkar den ekonomiska tillväxtens förutsättningar. I förslagskommentaren tecknas också visionen av en mycket gradvis omfördelning av aktier som för företagsledning och gamla aktieägare bör te sig skonsam på gränsen till omärklig. Närmast bör frågan kapitalförsörjningssynpunkt förslagen bedömas positivt av företagen eftersom det innebär att "det belopp som tillförs fonden övergår från att vara en obeskattad reserv, dvs till ca hälften en skattekredit, till att bli eget

kapital" (Meidner, R., *Löntagarfonder* s 78).

Det är uppenbarligen av avgörande betydelse om denna vision av förslaget genomförande är realistiskt eller ej. Är den realistisk minskar bl a kraftigt relevansen av de kritiska invändningar ovan som utgick från att utjämningsfonden relativt snart skulle tvingas ikläda sig fullt ägaransvar. Förslaget kan då också välkomnas som en hjälp att lösa de finansieringsproblem för industriinvesteringar som redan kan anas i förlängningen av Långtidsutredningens perspektiv.

Det finns emellertid välgrundade skäl att ställa sig en smula skeptisk till Meidners utfallsprognos. Som *Sven-Erik Johansson* bl a visar i sin uppsats kommer för det första ett genomförande av de löntagarfondavsättningar Meidner föreslår att drabba de av förslaget omfattade större företagen mycket olika inte bara beroende på aktuell vinstutveckling utan också på bl a karaktären av verksamhetsinriktning, koncernstruktur och tidigare ackumulerade reserver. Graden av skattenedsättning kommer t ex att variera och kan för många företag bli noll på kort sikt.

För det andra syns det ofrånkomligt att kostnaden, och troligen även svårigheten, att få nytt privat ägarkapital ökar samtidigt som löntagarkapitalet. Anledningen till detta diskuteras ingående i den senare delen av *Villy Bergströms* artikel, som just behandlar kapitalkostnadsproblematiken i samband med löntagarfondernas införande. Mycket förenklat kan orsaken sägas vara den troliga försämring av avkastningsförväntningarna för de gamla aktieägarna som införandet av löntagarfonder medför. Förutom att eventuellt utrymmet för utdelbar vinst minskar genom de obligatoriska årliga fondavsättningarna blir det genom ägarförskjutningen en allt mindre del av den totala utdelningen som tillfaller de privata ägarna. I den mån börskurserna avspeglar det diskonterade värdet av framtida avkastningsförväntningar och räntabilitetsanspråken är oförändrade faller aktiekurserna i motsvarande mån. För företaget innebär detta att denna typ av kapital blir dyrare att anskaffa — det krävs en högre årlig avkastning för att tillfredsställa ägarnas förräntningskrav. Som Bergström visar kan denna ökning av kapitalkostnaderna komma att bli betydande — hur stor beror bl a på graden av självfinansiering. Det kan vid i övrigt oförändrade villkor röra sig om en uppgång av storleksordningen 15—25 procent.

Som bl a *Bo Axell* demonstrerar i sin artikel kan desutom kursänkningarna och därmed kapitalkostnadsproblemen för företagen eventuellt bli än mer drastiska. Anledningen är att det meidnerska förslaget kan sägas ha en inbyggd multiplikatoreffekt som automatiskt förstärker kursfallen. Det sammanhänger med att antalet aktier som tillförs löntagarna för en viss given vinstavsättning enligt förslaget bestäms av börskursen, som i sin tur

påverkas av vinstutsikterna, som i sin tur kan sägas vara en funktion av löntagandelen av aktierna, som i sin tur alltid direkt bestäms just av antalet aktier som tillförs löntagarfonden, o s v. En begynnande kurssänkning tenderar av dessa skäl att bli "självmätande" om inte kurserna kan stabiliseras genom tillräckligt kraftiga offentliga motåtgärder.

Det är givetvis svårt att spå om effekterna av ett så pass skissartat och samtidigt omvälvande förslag som det Meidner presenterat. Utifrån de analysförsök som hittills presenterats i debatten förefaller det dock ingalunda osannolikt att förloppet kan komma att te sig väsentligt annorlunda än Meidner förutspått och innebära ett snabbt fullständigt maktövertagande av företagen, ackompanjerat av drastiska kursfall och med åtminstone kortsiktigt förstärkta finansieringsproblem för industrin som följd.

Naturligtvis kan man genom att anpassa vinstandelsprocent m m tillräckligt mycket i förslagen troligen försäkra sig om en stabil och för ekonomin och dess aktörer relativt störningsfri utveckling av löntagarfonderna. Problemen försvinner då men kanske också intresset.

Varför just löntagarfonder?

Genom att formulera en fråga på rätt sätt kan man som känt ofta i hög grad styra de svar man får.

När intresset nu fokuseras kring Meidners utredningsförslag finns det en uppenbar risk att den fråga som uppfattas i debatten blir: "Varför inte löntagarfonder?", att m a o bevisbördan läggs på kritikerna, vars kritik dessutom uppfattas som ett ställningstagande mot förslaget syften och att opinionen därmed polariseras som om det gällde en fråga om löntagarinflytande överhuvudtaget.

Oavsett hur man ställer sig till syftena — men speciellt för dem som delar de allmänna målsättningarna i det meidnerska förslaget — är detta ett synnerligen olyckligt sätt att fråga. Det finns, som inte minst uppsatserna i detta temanummer visar, många alternativ inom den ekonomiska politiken som kan användas för att söka åstadkomma de fördelningspolitiska och maktpolitiska förändringar som förslaget åsyftar. Det innebär ingen kritik av Meidners oväld som utredningsman att påpeka detta eftersom flertalet alternativ faller helt utom ramen för det utredningsuppdrag han fått av LO-kongressen. Eftersom en granskning av förslaget uppenbarar stora svagheter men litet av självklara fördelar framför andra alternativ borde den relevanta frågan istället vara: "Varför just löntagarfonder?" Det finns möjligen godtagbara politiska svar på den frågan. Däremot ännu så länge inga ekonomiska svar som övertygar.